

и четвертую группы составляет «средний класс», где в третью группу входят высококвалифицированные работники, средняя буржуазия и чиновники, а в четвертую – квалифицированные работники, мелкая буржуазия, рядовые служащие. Предпоследняя группа включает в себя разнорабочих и малообеспеченных, а последняя – тех, кто находится на дотациях государства (ученики, пенсионеры, безработные).

Ключевые слова: качественный сегмент, массовый сегмент, таблоидная пресса, стандарты газетной журналистики, ежедневные и воскресные издания.

Yu. Panasiuk. Linguistic aspects of modern British press. – Article.

Summary. The article focuses on general description of modern British press, a way of forming of one of the most powerful newspaper empires is defined. The paper presents the review of leading British publications, which can be divided into quality press, or broadsheet, aimed at social and political context of the news, and penny-press, tabloid or yellow press. In its turn penny-press can be divided into mid-market tabloids, paying attention to the news of general importance, and redtop tabloids, the main purpose of which is a sensation.

The research is based on the distinguishing the following typical features: dramatic way of delivering the news, top-class and sometimes shocking photos, media bubbling headlines, personals, criminal plots etc. The language of penny-press is characterized by using expressive and emotive vocabulary, judgment-based language elements, stylistic syntax, aimed at attracting and holding reader's attention, improving its perception and understanding contents of a publication. The emphasis is given to defining classical standards of journalism in Britain. Among other things it is necessary to speak about vertical press pattern, a high level of mass media concentration, making up a set of British media market, newspapers target orientation.

The article deals with a few crucial groups of readers. The first group includes leadership elite and businessmen, the second involves upper middle class (rich intellectual class), the third and the fourth groups consist of middle class, including highly qualified workers, bourgeoisie and civil servants. The fourth group deals with skilled workers, petty bourgeoisie; employees. Next to last group comprises unskilled workers and low-income people. The sixth group is made up of those citizens who use state donations (students, retired people, unemployed).

Key words: quality press, penny-press, tabloid press, media standards, daily press, Sunday press.

УДК 811.124'367.7

Н. З. Панчишин

асистент кафедри класичної філології

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

PARTITIPIUM ЯК ФОРМА ТАКСИСУ (НА БАЗІ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ)

Анотація. У статті аналізується категорія таксису як відображення темпоральних відношень одночасності/неодночасності подій. Піднімається питання вивчення художніх творів через призму даної категорії з точки зору функціональної граматики. Метою статті є виявлення особливостей вираження таксисних типів за допомогою Partitipiум на матеріалі латинських творів.

Ключові слова: таксис, поліпредикативний комплекс, вторинна предикація, лінійний нерівнорядний, нелінійний рівнорядний таксис, дієприкметник (participium).

У сучасній лінгвістиці поняття таксису все частіше стає темою дослідження не лише зарубіжних, але й українських мовознавців. Однак під час вивчення даної літератури, присвяченої таксису, стає помітним той факт, що цілу низку аспектів щодо форми, змісту і самого лінгвістичного статусу цієї категорії дослідники трактують з різних позицій. Як вказує С. Полянський, це зумовлено тим, що аналіз цієї категорії різні дослідники проводили в контексті вирішення неоднакових завдань та інших проблем. [7, с. 151]. Так, О. Ахманова і С. Беленкая, А. Бородіна приписують таксисові статус морфологічної категорії, а М. Рябова та Н. Берницька таксис подають як морфологічно-синтаксичну категорію. У працях, присвячених семантиці дієслова, категорію називають синтаксичною. Однак, незважаючи на відмінності у трактуванні статусу цієї категорії, всі автори використовують один і той же термін «таксис» і погоджуються, що семантика даного терміна відображає темпоральні відношення одночасності/неодночасності подій, і спираються у своїх дослідженнях на основну працю Р. Якобсона [13].

Окрім Р. Якобсона, важливе місце у вивченні категорії таксису займають також Ю. Маслов, О. Бондарко та В. Храковський.

На думку Ю. Маслова, в багатьох мовах «таксис» не є особливою граматичною категорією, а об'єднується в рамках однієї комбінованої категорії або з видом, або з часом [6, с. 23–25]. Ю. Маслов розглядає категорію таксиса в зв'язку з її аспектуальністю і темпоральністю.

В. Храковський подає визначення таксиса як «функціонально-семантичної категорії, яка реалізована в біпропозитивних конструкціях, де різними граматичними засобами маркується часова локалізація (одночасність / неодноразовість: передування, наступність) однієї ситуації відносно іншої ситуації, чия часова локалізація охарактеризована відносно часу мовлення, тобто незалежно від будь-якої іншої ситуації» [11, с. 868].

О. Бондарко трактує категорію таксису як функціонально-семантичне поле, яке ґрунтується на взаємодії семантичних елементів різних мовних рівнів, об'єднаних функцією вираження часових відносин між діями в рамках цілісного часового періоду [5, с. 30].

Хоча запропоновані вченими лінгвістичні інтерпретації таксису суттєво відрізняються одна від одної, проте переважна більшість лінгвістів рухається саме в межах їх концепцій.

Опрацювавши численні праці, було зауважено, що більшість досліджень стосуються сучасних європейських чи неєвропейських мов. Вивченню таксису та його засобів вираження на основі латинської мови, родоначальниці романо-германських мов, не присвячено жодної ґрунтовної праці, а отже, воно потребує ґрунтовного аналізу.

У силу цього надзвичайно важливим і **актуальним** є вивчення та дослідження таксису на базі латинської мови з позиції функціонального підходу. Як вважає О. Бондарко, у понятті функціональної граматики основним і найбільш суттєвим є акцент на вивченні функцій мовних засобів, закономірностей і правил їх функціонування у висловлюванні. Специфіка функціональної граматики виявляється досить чітко, якщо особлива увага приділяється контексту й мовленнєвій ситуації у взаємодії зі значенням граматичних одиниць, якщо аналіз не обмежується вивченням граматичних категорій у системі мови, а має чітко виражену орієнтацію на висловлювання й на мовлення у цілому.

Саме такий підхід до мови допомагає розкрити та зрозуміти наміри мовця (щодо латинської мови наміри автора твору).

Метою статті є виявлення особливостей вираження таксисних типів за допомогою *Participium* на матеріалі латинських творів. **Об'єктом дослідження** обрано поліпредикативні комплекси з вторинною предикацією.

У цій роботі ми розглядаємо таксис як компонент категорії темпоральності, оскільки дослідження «семантики таксису має відбуватися на основі концепції єдиного лінгвально модельованого часового континууму, який дістає весь спектр вираження в межах загальнограматичної категорії темпоральності» [2, с. 18].

Виходячи із цього, таксис як граматична категорія реалізується на синтаксичному рівні. На даному рівні таксисною формою є поліпредикативна конструкція.

Поліпредикативний комплекс має чітко окреслені ознаки: він утворений предикатами, що вказують на події, які творять єдиний континуум, тобто виражають взаємодію; саме взаємодія є семантичною функцією ППК. Таким чином, ППК є структурною функціонально-семантичною граматичною одиницею, що відображає подієвість [1, с. 42].

У межах ППК розглядають конструкції з основною та вторинною предикацією. Хоча основою формування ППК є складнопідрядні та складносурядні речення, однак у латинській мові вторинна предикація відіграє важливу роль у вираженні таксису.

Із формально-синтаксичного погляду до конструкцій вторинної предикації належать дієприслівникові, дієприкметникові, субстантивні та ад'єктивні звороти [12, с. 181–186]. Однак у латинській мові морфологічний статус ад'єктива та субстантива виключає можливість виражати ними релятивне темпоральне значення, бо їхнє предикативне значення об'єктивно не містить семантики здійснення. Натомість вторинні предикати, виражені дієприкметником, є спеціалізованими морфологічними засобами таксису. Слід зазначити, що в латинській мові немає окремої граматичної форми для дієприслівника. Латинський *Participium* (дієприкметник) відповідає українському чи російському дієприкметнику та дієприслівнику. Таку відповідність можна пояснити тим, що дієприкметник та дієприслівник у мовознавстві розглядають як утворення з двох частин мови, а спільним для них є дієслівне походження. Тому вони мають такі морфологічні властивості як вид (доконаний не доконаний), час (теперішній, минулий, майбутній), стан

(активний, пасивний), лексичне значення та синтаксичні властивості: здатність сполучатися з тими ж словами, що й однокорінне дієслово.

Розглядаючи *Participium* із точки функціональної граматики, слід зауважити, що *Participium praesentis* виражає дію одночасну з дією керуючого дієслова, незалежно від того, у якому часі воно буде стояти. Так, коли керуюче дієслово стоїть у теперішньому часі, то *Participium praesentis activi* має значення *praesens* і позначає одночасну дію з теперішнім. Якщо ж дієслово вжите у минулих часах, то *Participium* набуває значення *imperfectum*. І відповідно, дієприкметник позначає *futurum I*, якщо головне дієслово виражає майбутню дію.

Participium perfecti вказує на попередню дію відносного головного дієслова, незважаючи на його час. *Participium perfecti passivi* може набувати значення *perfectum* при головному дієслові у теперішньому часі, *plusquamperfectum* – при дієслові у минулому, а *futurum II* – якщо дієслово виражає майбутню дію.

Таким чином, латинські *Participium praesentis activi* та *Participium perfecti passivi* виражають час лише по відношенню до часу головного дієслова, і тому вони аналогічні у цьому відношенні з дієприслівниками.

Отже, між *Participium*, який переймає функції дієприслівника, та особовим дієсловом існує повна функціонально-семантична зіставність у вираженні релятивного темпорального значення [9, с. 322–324].

У таксисі, який за ключовими іманентними темпоральними ознаками поділяється на чотири різновиди: лінійний рівнорядний, лінійний нерівнорядний, нелінійний рівнорядний, нелінійний нерівнорядний, *Participium* є представником лише у двох з них: лінійного нерівнорядного та нелінійного рівнорядного таксисів.

Оскільки ознакою лінійного нерівнорядного таксису є вираження передування/наступності, то при такому таксисі поєднуються такі дії, яким властива залежність однієї дії від іншої. Тобто одна із нерівнорядних дій визначає, зумовлює іншу.

У латинській мові семантика передування на морфологічному рівні репрезентована *Participium perfecti passivi* (дієприкметником минулого часу пасивного стану), який входить до відокремленого незалежного звороту *Ablativus absolutus*. Даний зворот вживається як скорочене складнопідрядне речення часу. За значенням його можна прирівняти до складнопідрядних речень з *quum*, *dum*, *postquam* та інших [9, с. 331]: *Et regno occupato, per tres potentissimos ac firmissimos populos totius Galliae sese potiri posse spirant.* (*Caes.BG.1,3,14*) – «І сподіваються, що зможуть заволодіти всією Галією за допомогою трьох найсильніших та наймогутніших народів, коли захоплять царську владу(після захоплення царської влади)»; *Hoc response dato, discessit.* (*Caes.BG.1,14,38*) – «Як тільки (після того як) відповідь була дана, він відступив»; *Hinc Ascyrtos bene risum discussit, qui silentio facto ...* (*Petr.Sat.14*) – «Але Аскірт жваво придумав сміх, і сказав, коли настала тиша(після настання тиші)...»; *Strictoque venatorio cultro latus apri vehementer percussit...* (*Petr.Sat.40*) – «Витягнувши мисливський ніж(після того як витягнув ножа), він сильно вдарив венра в бік ...»; *...me dignum esse... quem adeat, quem comloquatur quoique irato supplicet?* (*Pl.Asin.149*) – «Чи я вартий того, щоб вона прийшла, щоб поговорила і вмовляла мене, коли (після того як) я розізлиюсь?».

Значення сутаксису (нелінійний рівнорядний таксис) традиційно трактують як одночасність. Однак точніше сутаксис відображає дії, які відбуваються паралельно, з погляду хронології накладені одна на одну. Для власне сутаксису варто зробити принципове уточнення – дії є рівнорядними, тобто жодну з дій не можна диференціювати як хронологічну чи метричну.

Сутаксис у латинській мові виражається зворотом *Ablativus absolutus* з *Participium praesentis activi* (дієприкметником теперішнього часу активного стану): *Caesar hac oratione Lisci Dumnorigem, Diviciaci fratrem, designari sentiebat, sed, quod pluribus praesentibus eas res iactari nolebat, celeriter concilium dimittit.* (*Caes.BG.1,18,1*) – «Цезар розумів, що у цій розмові Ліск натякає на Думноріга, брата Дівіціака, але, не бажаючи обговорювати цю справу при присутності багатьох(коли було присутньо багато людей), відразу розпустив зібрання»; *Veniebamus in forum deficiente iam die ...* (*Petr.Sat.12*) – «Ми прийшли на форум, коли вже день підходив до кінця(із заходом сонця)»; *Amphitruo alius, qui forte ted hinc absentem tamen tuam rem curet teque absente hic munus fungatur tuom* (*Pl. Am. 826-827*) – «Хіба є інший ще тут Амфітріон: можливо, він під час твоєї відсутності за тебе твої борг виконав, зробив всі справи твої».

Узагальнюючи викладене, можна сформулювати визначення категорії таксису: таксис – це дієслівно-предикатна граматична категорія, що вказує на темпоральне значення порядку дій на основі відносної позиції відліку (відношення дії до дії), виражена дієсловом чи дієслівним поліпредикативним комплексом для відображення взаємопов'язаних із погляду мовця подій онтологічного часу.

У межах поліпредикативного комплексу розглядають первинну та вторинну предикацію. Латинський *Participium* (який виконує функцію дієприкметника та дієприслівника) входить до вторинної предикації. Форми *Participium* мають різний характер співвіднесення двох дій і тому виражають різні типи таксисного значення. *Participium perfecti passivi* представляє нерівнорядний таксис, де поєднано такі дії, яким властива залежність однієї дії від іншої. Одна з нерівнорядних дій визначає, зумовлює іншу. А при рівнорядному таксисі, у якому вживається *Participium praesentis activi*, дії не перебувають у відношеннях залежності. Послідовні та паралельні дії – рівноправні, рівнозначні й не впливають одна на одну.

На основі проаналізованого матеріалу можна зробити висновок, що в латинській мові використовується найчастіше лінійний нерівнорядний таксис з *Participium perfecti passivi* (94%). Однак слід зазначити, що це характерно для прози (Цезар, Петроній). У комедіях Плавт дуже рідко звертається до використання *Ablativus Absolutus* з *Participium perfecti passivi* (5 випадків). Щодо *Participium praesentis activi*, то він знаходиться на периферії вживання – лише 6%. І таке малочисельне використання вторинної предикації прослідковується у всіх досліджуваних творах.

Ці дані вказують, що ППК із вторинною предикацією, в межах якої встановлюємо нерівнорядні значення, є досить продуктивною. Нерівнорядний таксис з *Participium* відіграє вагомую роль у творенні темпоральної моделі світу, відображеної в творах латинських авторів.

У межах одного дослідження неможливо охопити все коло питань, пов'язаних із дослідженням таксисних відношень. Перспективним вбачається розширення дослідження за рахунок обсягу матеріалу, щоб виявити інші види таксису.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барчук В.М. Морфологічний час як вияв лінійної темпоральності. *Українознавчі студії*. 2005-2006. № 6-7. С. 38–47.
2. Барчук В.М. Проблеми встановлення семантики таксису. *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Філологія»*. 2003. Вип. 8. С. 18–25.
3. Бондар О.І. Морфологічні засоби вираження таксису в українській мові. *Мовознавство*. 1991. № 6. С. 51–55.
4. Бондарко А. В. Анализ глагольных категорий в системе функциональной грамматики. *Acta Linguistica Petropolitana. Труды Института лингвистических исследований РАН*. 2015. Т. 11, № 1. С. 25–40.
5. Бондарко А.В. Функциональная грамматика. *Актуальные проблемы современной лингвистики* : учеб. пособие / сост. Л.Н. Чурилина. Москва : Флинта, 2008. С. 63–86.
6. Маслов Ю.С. Избранные труды: Аспектология. Общее языкознание / Сост. и ред. А.В. Бондарко, Т.А. Майсак, В.А. Плунгян ; вступит. ст. А.В. Бондарко, Н.А. Козинцевой, Т.А. Майсака, В.А. Плунгяна. Москва : Языки славянской культуры, 2004. 840 с.
7. Полянський С.М. Основи функціонально-семантичного аналізу категорії таксиса (на матеріалі німецького мови). Новосибирск, 1990. 93 с.
8. Слободинська Т.С. Таксис в українській мові: універсальні характеристики та специфічні риси. Вінниця : ПП Балюк І.Б., 2011. 404 с.
9. Соболевский С.И. Грамматика латинского языка. Морфология и синтаксис. Москва, 1950. 431 с.
10. Теория функциональной грамматики: Введение, аспектуальность, временная локализованность, таксис / отв. ред. А.В. Бондарко. Москва : Книжный дом «Либроком», 2011. 352 с.
11. Храковский В.С. Анкета для описания таксисных конструкций. *Типология таксисных конструкций* / отв. ред. Храковский В.С. Санкт-Петербург : Знак, 2009. С. 865–882.
12. Шведова Н.Ю. Полупредикативные обороты. *Русская грамматика* / глав. ред. Шведова Н.Ю. Москва : Наука, 1980. Т. 2 : Синтаксис. С. 181–186.
13. Якобсон Р.О. Шифтеры, глагольные категории и русский глагол. *Принципы типологического анализа языков различного строя*. Москва : Наука, 1972. С. 95–114.
14. Dahl Ö. Tense, Aspect, Mood and Evidentiality, *Linguistics of International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)*. 2015. P. 210–213.
15. Steube A. Temporale Bedeutung im Deutschen. *Studia-grammatica XX*. Berlin: Akademie-Verlag, 1980. 219 p.

Н. З. Панчишин. *Participium* как форма таксиса (на базе латинского языка). – Стаття.

Аннотація. В статті аналізується категорія таксиса як відображення темпоральних відношень одночасності / неодновременності подій. Піднімається питання вивчення художественних творів через призму даної категорії з точки зору функціональної граматики. Метою статті є вивчення особливостей вираження таксисних типів з допомогою *Participium* на матеріалі латинських творів.

Ключевые слова: таксис, поліпредикативний комплекс, вторинна предикація, лінійний нерівнорядний, нелінійний рівнорядний таксис, причастие (*participium*).

N. Panchyshyn. Participium as taxis form (based on Latin). – Article.

Summary. This present article deals with the category of taxis as the reflection of the temporal relations of simultaneity / non-simultaneity of events. The question of studying works through the prism of this category in terms of functional grammar is also analyzed. The aim of the article is to identify the peculiarities of the expression of taxis types with Participium on the material of Latin works.

Key words: taxis, polypredicative complex, secondary predication, linear non-equal, nonlinear equal taxis, participle (participium).

УДК 82.091:7.04]:81'42

О. В. Пітерська

аспірант кафедри світової літератури

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

м. Полтава, Україна

МОТИВ СЛІПОТИ В РОМАНІ ЕЛЕАНОР ПОРТЕР «СВІТАНОК»

Анотація. У статті аналізується сюжетотворчий мотив сліпоти, який має глибоке змістовне, психологічне і філософське навантаження в романі Елеанор Портер «Світанок». Дослідження репрезентує традиційне осмислення образу сліпого у світовій літературі, мотивацію звернення до цього образу в мистецтві, її зв'язок з реалізацією відкритих символічних образів, які цілком зрозумілі читацькій аудиторії. Це образи-мотиви самотності, незатребуваності, самогубства, беззахисності. Лексичні конотації мотиву сліпоти у романі Елеанор Портер «Світанок» підсилюють оптимістичну ідею духовного прозріння, протистояння життєвим обставинам. Події роману, головний герой якого – юнак, що поступово втрачає зір, розгортаються на тлі Першої світової війни. У дослідженні проаналізовано художні засоби втілення в літературному творі нелегкого життєвого шляху людини з обмеженими можливостями, її прагнення самоствердитися, знайти своє місце в житті. Результат дослідження становлять визначення образотворчих і виразних засобів художнього мовлення письменниці, що вплинули на розвиток і формування образу головного героя роману; виявлення особливостей творчого стилю Елеанор Портер; визначення ідейно-художнього напрямку, жанрових особливостей роману «Світанок». Теоретичне значення статті зумовлене тим, що конкретизовано ознаки образної системи, уточнено методика вивчення художніх образів у романній спадщині письменниці.

Ключові слова: мотив, художній образ, символ, конотація, архетип, хронотоп.

За твердженням В.М. Сорокіна, очі людини – одна з найбільш виразних деталей зовнішності, а погляд – найважливіший паралінгвістичний засіб спілкування між людьми, найдавніший, в філогенетичному розумінні, канал комунікації. Саме тому патологія очей і порушення зору особливо привертають увагу [7, с. 101]. Упанішади, історико-літературна легенда про Гомера, біблійні сказання (Євангеліє від Матвія, Євангеліє від Івана) відкривають метафоричну парадигму образу сліпого в пам'ятках прадавньої літератури. Літературна інтерпретація мотиву сліпоти завжди залежала від вимог часу, нових тенденцій розвитку мистецтва слова, авторського задуму тощо. Образ незрячого нерідко вирішує в тканині художнього твору ідейно-художні проблеми, впливає на морально-естетичну свідомість читацької аудиторії. Мотив сліпоти в художній літературі переживає своєрідну трансформацію залежно від закономірностей історико-літературного процесу – від піднесено романтичного потрактування, реалістичного віддзеркалення соціально-психологічних аспектів життя людини до складної символіки та гротескно-алегоричного, абсурдно-екзистенційного бачення світу художниками-авангардистами. Яскраві образи сліпих у світовій літературі створили Віктор Гюго, Михайло Лермонтов, Володимир Короленко, Моріс Метерлінк, Володимир Набоков, Умберто Еко та інші. Важливість літературознавчого аналізу мотиву сліпоти в художньому творі підкреслює висловлювання Хорхе Луї Борхеса: «Письменник – або будь-яка людина – зобов'язаний сприймати те, що трапилося з ним, як знаряддя, оскільки досвід власних випробувань сприяє досягненню мети» [2, с. 121].

У літературознавстві найчастіше мотивом називають ті другорядні теми, які доповнюють і поглиблюють основну тему твору; інколи мотив трактують як «найпростішу одночленну розповідну одиницю, комбінація